

Kent Yaşamında Meydanların Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Rolü: Samsun Saathane Meydanı Örneği

The Socio-Cultural and Economic Role of Squares in Urban Life: The Case of Samsun Saathane Square

Dr. Öğr. Üyesi Faruk Turgut ¹, Hülya Uçak ²

Özet

Bu çalışma, Samsun'da bulunan Saathane Meydanı örneğinde meydanların kent yaşamındaki önemine, yaşanan değişim süreçlerinin meydanı nasıl dönüştürdüğüne ve meydanın sakinleri olarak esnafların bu dönüşümü nasıl deneyimlediğine odaklanmaktadır. Kent meydanlarının sadece fiziki bir mekân değil, aynı zamanda kentin tarihini, kültürünü, kimliğini, toplumsal yaşamını yansıtan ve yeniden üreten bir sosyal inşa sürecinin ürünü olduğu gerçeğinden yola çıkarak, mekân ve sosyal koşulların değişiminin Saathane Meydanı'nı nasıl dönüştürdüğü araştırılmıştır. Çalışmanın temel amacı, Saathane Meydanı'nın sürekli sakinleri olan ve buradaki yaşam akışını sürekli biçimde hem deneyimleyen hem de yaşam akışının yeniden üretilmesinde önemli birer paydaş olan esnafların süreç içerisindeki deneyimlerini anlamak ve bu deneyimler ile meydanın sosyal, ekonomik, tarihsel, sembolik anlamlarını ortaya koymaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desenin tercih edildiği bu çalışmada, Saathane Meydanı'nda uzun yıllardır esnafılık yapan 10 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Saathane Meydanı'nın, Samsun'un ekonomik ve sosyo-kültürel olarak merkezi olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Meydan, sahip olduğu tarihi geçmişle, bu tarihi yansıtan sembol yapılarıyla, kültürel dokusuyla, şehirdeki merkezi konumuyla Samsun'un kent kültürünün, kimliğinin, yaşamının önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Buna karşın hem mekânsal olarak yenilenmesi hem de yeni kapitalist piyasa koşullarının etkisiyle Meydan'ın kentin ekonomik yaşamındaki yerinin geçmişe nazaran azaldığı; yeni kapitalist koşulların Meydan'da mevcut bulunan esnafılık kültüründe ve ilişkilerinde de belirgin etkilere sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Meydan, Mekân, Esnaf, Samsun,

Makale Türü: Alan Araştırması

Abstract

This study focuses on the importance of squares in urban life, how the changing processes transform the square, and how the tradesmen, as residents of the square, experience this transformation in the case of Saathane Square in Samsun. Based on the fact that urban squares are not only physical spaces but also the product of a social construction process that reflects and reproduces the history, culture, identity, and social life of the city, it has been investigated how the changes in space and social conditions transform Saathane Square. The main purpose of the study is to understand the experiences of the tradesmen, who are permanent residents of the Square and who constantly experience the flow of life here and are important stakeholders in its reproduction, and to reveal the social, economic, historical, and symbolic meanings of the square through these experiences. In this study, where the phenomenological design, one of the qualitative research methods, was preferred, in-depth interviews were conducted with 10 participants who have been tradesmen in Saathane Square for many years. It was found that Saathane Square is the economic and socio-cultural center of Samsun. With its historical past, symbolic structures reflecting this history, cultural texture, and central location in the city, the Square is considered an important component of Samsun's urban culture, identity, and life. On the other hand, it has been determined that the Square's place in the city's economic life has decreased compared to the past due to both its spatial renewal and the impact of new capitalist

¹Samsun Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, faruk.turgut@samsun.edu.tr.

²Samsun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, hulyaucak9@gmail.com.

market conditions; and that new capitalist conditions have significant effects on the tradesman culture and relations in the Square.

Keywords: City, Square, Space, Tradesman, Samsun,

Paper Type: Field Research

Giriş

İnsanlar tarih boyunca çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için mekânlar üretmişlerdir. Barınma, eğlenme, sosyalleşme, ekonomik ilişkiler gibi temel işlevler insanların inşa ettiği mekânların oluşumunda ve dönüşümünde belirleyici olmuştur. Söz konusu ihtiyaçların karşılanmasında kentler önemli bir rol oynamış, zamanla içerisinde farklı mekânların inşa edildiği, geliştiği merkezler haline gelmiştir. Her ne kadar kentlerin ortaya çıkışı çok daha eskilere dayanmaktaysa da günümüz niteliklerine sahip kentler moderniteyle birlikte meydana gelmiştir. Bu bağlamda kentler, geçmişin birikimini bünyesinde bulunduran, şimdinin koşullarına göre biçimlendirilen ve geleceğe yönelik tasarımların yapılmasını mümkün kılan dinamik mekânlardır. Kentler bir belleğe sahiptir, geçmişte oluşmuş bireysel veya toplumsal olayları, yaşanmışlıkları içerisinde barındırmaktadır. Bir kentin içerisine girildiğinde onun mekânları sayesinde geçmişi, yaşanmışlıkları hakkında bir fikir sahibi olmak mümkündür. Kentlerin dilini, ruhunu yansıtan birçok mekân olsa da şüphesiz en önemlilerinden biri meydanlardır.

Meydanlar, kentlerin yalnızca fiziksel birer parçası değildir. Aynı zamanda sosyolojik açıdan da derin anlamlar taşıyan kamusal alanlardır. Geçmişte olduğu gibi günümüz kent yaşamında meydanlar, ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı, sosyal etkileşimin yaşandığı ve kültürel pratiklerin sergilendiği mekânlar olarak işlev görmüşlerdir. Ekonomik olarak meydanlar, kentin ticaretinin, üretim ve tüketim ilişkilerinin gerçekleştiği mekânlar olmuşlardır. Sosyal olarak insanların bir araya gelip iletişim kurduğu, sosyalleştiği ve ortak bir kimlik, kültür, yaşam oluşturduğu alanlardır. Bu haliyle meydanlar kentlerin tarihini, değerlerini ve toplumsal belleğini yansıtan, kültürel etkinliklere ev sahipliği yapan ve kent sakinlerinin aidiyet duygusunu pekiştiren önemli mekânlardır. Sahip olduğu bu farklı nitelikleriyle meydanlar, kent yaşamının vazgeçilmez unsurlarıdır.

Kent yaşamında meydanların taşıdığı anlamlardan yola çıkarak bu çalışmada, Samsun'da bulunan Saathane Meydanı'nın kent için sosyo-kültürel ve ekonomik anlamlarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşabilmek için, öteden beri meydanın önemli birer aktörü olan esnafların deneyimleri incelenecektir. Böylelikle daimî sakinleri olarak meydandaki esnafların gözünden meydanın kent için anlamı ve yaşanan dönüşümün meydanda süregelen sosyo-ekonomik hayatı nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu doğrultuda öncelikle kent ve

mekân ilişkisi teorik olarak ele alınacaktır. Sonrasında ise sahadan elde edilen bulgular, meydanın sahip olduğu sosyo-kültürel ve ekonomik anlamlar temalaştırılarak analiz edilecektir.

1. Kent ve Mekân

İnsan doğasına dair birçok aktivitenin yaşandığı yerlerden biri olan mekân, bireysel ve toplumsal açıdan önemli bir yere sahiptir. İnsan ve mekân arasında geçen ilişki karşılıklı bir etkileşim sonucunda oluşmaktadır. İnsanın müdahil olmasıyla tarihsel süreçte değişim ve dönüşüm geçiren mekânlar, sahip oldukları işlevler ve kazandıkları kimlikler ile insanlar üzerinde her zaman etki gücüne sahip olmuşlardır. Bu yüzden kent mekânlarının içerisinde barındırdığı maddi ve manevi birikim bireylere ve toplumlara yansımaktadır. Karakaş, kent mekânlarının kimlik, kültür, bireysel ve toplumsal hikayeler ve bakış açıları gibi çok katmanlı yapısının üretme kapasitesine sahip olduğunu açıklamıştır (2019, s. 20). Bir kentin zenginliğini gösteren unsurlar çok kültürlü, çok katmanlı ve çok bellekli olmasına dayanmaktadır. Toplum farklılaşmasa bile sağlıklı kentler farklı dönemlerin farklı kültürlerin izlerini taşımaktadır (Erzen, 2021, s. 11). Bir kentin farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması, farklı yaşam tarzları, yaşanmışlıkları içinde barındırması o kentin değerini arttırmaktadır. Kentin geçmişten bugüne kadar yaşadığı her şey mekânın derinliklerine yapılan bir keşifle birlikte ortaya çıkmaktadır. Kent, tüm yaşanmışlıklara, değişime tanık olan bir yerleşimdir. Keşifle birlikte kentin kendine ait hikâyesi gözlemlenmektedir. Bu hikaye, kentin yaşadığı kayıpları, yıkımları, inşaları, hastalıkları vb. bulup ortaya çıkarır. Tarihin, geçmişin örttüğü örtüleri sırayla açtırır ve bugün ile bağlı olan veya olmayan yönlerini açığa çıkartır (Alver, 2017, s. 287). Kent, geçmiş-şimdi-gelecek sarmalında hayat bulmakta; bu zaman dilimleri arasında bağlantı kurmaktadır. Kentte şu an yaşanan olayları, durumları anlamak için kentin gizli tarihine bakmak önemli bir aşamadır.

Kent bir hafıza gibidir. Geçmişten günümüze yaşanan ne varsa onun kaydını tutar, belgeler ve mekânı, kurumları, ruhu ve simgeleriyle bunu çevreye yansıtır. Kente bakıldığında tüm bu izleri onun mekânlarında, simgelerinde, ruhunda görmek mümkündür. Kent keşfedildiğinde sadece mekânlar değil, insanlar ve hayatın tüm boyutları bu keşifle birlikte kendini açığa çıkarır (Alver, 2017, s. 287). İnsanların tarih boyunca ne gibi süreçlerden geçtiği, neler yaşadığı, acılarının, sevinçlerinin izlerini kentte görmek olağandır. Kentin her bir mekânı, simgesi insanlar için yaşanmışlıklarla, deneyimlerle çevrelenmiştir. İnsan anıların yaşandığı bu mekânları, simgeleri gördüğünde ve onlara dokunduğunda onunla daha önce kurduğu ya da sadece duyduğu anılar, söylemler aklına gelmektedir.

Kent farklı ruhlara, dillere, kimliklere sahiptir. Kenti anlamak kimliği oluşturan bileşenleri görüp bu bileşenlere sahip çıkmakla ve o ruhu hissedip o dili çözmekle mümkündür. Kent kimliğinin oluşmasına en çok etki eden faktörlerin başında insan ve insanın kentle kurduğu

ilişki gelmektedir. Kentin mekâna dönüşümü insanla olmaktadır. İnsan sosyal bir varlıktır; bu yüzden kentteki mekânlarla ilişkisini sadece maddi ihtiyaçlarını gidermek için değil aynı zamanda sosyal bir boyutta yaşamaktadır. İnsan bir yandan mekâna göre şekillenirken mekân da insanların yaşadıklarına, düşüncelerine göre şekillenmektedir. Kentteki her yapının kendine göre yasaları, hafızası, ruhu bulunmaktadır. Bu minvalde Park ve Burgess (2015, s. 42) kenti, kültürel alanı temsil eden medeni insanların doğal yaşam alanı olarak görmekte ve kentin kendine özgü yasaları olduğunu ifade etmektedir.

Kent, çeşitli sınıf ve tiplere sahip milyonlarca insan tarafından algılanan, zevk alınan bir nesne aynı zamanda yapısını sürekli değiştiren ve geliştiren yaratıcının ürünleridir. Kent bir süreliğine sabit kalsa da ayrıntıları devamlı değişmektedir. Şekli ve büyümesi üzerinde ancak kısmi bir kontrol sağlanmaktadır (Lynch, 2021, s. 2). Kent her mekânıyla dinamik bir yapılanmadır. Kent değişmez olarak görülmekte fakat her gün değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Kent, ruhunu, mekânlarını bulunduğu zamana ve etnik, dinsel, kültürel, ekonomik faktörlere göre değiştirmekte, dönüştürmektedir.

Bazı kentsel mekânlar içerisinde bulunduğu zamanın ruhuna uygunken, bu mekânlar gün geçtikçe ruhunu yitirebilmektedir. Bazı mekânlar ise bulunduğu zamanla ve geçmişteki birkaç zamanla bağlantılıdır. Bu mekânlar her zamanın ruhuna uygun bir dil geliştirmekte; ruhu değiştikçe ise değişen ruha uygun olarak yeni diller geliştirmektedir. Mekânlar geçmiş olayların ve toplumun resmini çizecek birçok özellik barındırmakta, geçmiş olaylara ve topluma yönelik yorumlamalarda farklılık yaratmaktadır. Toplum hayatında derin izler bırakan mekânlar üzerine yapılacak yorumlamalar, mekânın dilini ve ruhunu açığa çıkarmaktadır (Ulutaş, 2019, s. 139). Kentlerdeki mekânlar, semboller her insana ayrı ayrı hitap etmektedir. Kişiler aynı mekâna baktığında hafızasında farklı anılar canlanmakta, farklı yorumlamalar yapabilmektedir. Her mekân insanlara hitap etmek, onları bilgilendirmek amacıyla döneme uygun diller geliştirmektedir.

Bugün herhangi bir kent, binalarıyla, kentsel düzenlemelerle, ulaşım sistemleri ve görünmeyen katmanlarda var ettiği ve bugünü etkileyen savaşlar, göçler, hastalıklar ile zamanla biriken ve birikimi her zaman devam eden bir kitaplıktır. Mimari yapılar, yollar, köprüler, duvarlar, kablolar, heykeller, parklar, bahçeler algılarımızın gerçekteki farklı temsilleri ve duyularımızdan ortaya çıkardığımız anlamların fiziksel işlemeleridir (Erzen, 2021, s. 86). Lefebvre ise kentin dilini “*müzik gibi duyulur, söylemsel bir metin gibi okunur*” (2017: s. 109) ifadelerini kullanarak anlatmaktadır. Kentin bir noktasında durup etrafımıza baktığımızda kent mekânlarıyla, sembolleriyle hatta kaldırım taşlarıyla insana birçok mesaj iletmektedir. Kent

ekonomik, siyasi, kültürel durumunu, tarihini ziyaretçilerine ve sakinlerine kentsel araçları ile açıklamaktadır.

2. Kent ve Meydan

Kentlerin ruhlarının çözümlendiği, dilinin çözüldüğü en önemli yerler açık kentsel mekânlarıdır. Açık kentsel mekânların en önemli işlevi binaların arasında kalan bölümlerde bir sosyal hayat ortaya çıkarmaktır. Ortaya çıkan bu sosyal hayatta insanlar bir arada olur, insanların farklı insanlarla iletişim kurarak sosyalleşmesini sağlar ve ortak bir kimlik oluşturur. Bu sosyal hayat; kutlamaları, oynayan çocukları, toplu eylemleri, mitingleri içerisinde barındırmaktadır (Erdönmez ve Akı, 2005, s. 72). Kentin açık mekânlarından biri olan meydan ise insanların birbiriyle ilişki kurup sosyal bir hayat oluşturmaya, ortak bir kimlik ortaya çıkarmaya, kentin geçmişinin öğrenilmesine ve kentin dilinin anlaşılmasına yardımcı olan en önemli mekândır.

İnsanların karşılıklı etkileşim kurduğu, sosyalleştiği kentin çok katmanlı yapısını en iyi yansıtan mekânlar meydanlardır. Kent ve meydan birbirlerini tamamlayan birbirleriyle özdeş kabul edilen iki unsurdur. Kılıçbay da meydan ve kenti özdeşleştirerek “*kent belki de, bir başka açıdan meydan demektir*” (1993, s. 29) şeklinde ifade etmiştir. Taşçı’ya göre ise meydan, kentte yaşayan kişilerin ve kente ziyaretçi olarak gelen kişilerin birbiriyle ve kentle ilişki kurmasında etkili olan ve bütün insanlara aynı olanakları sunan farklı eylemler için ortak bir alan sunan mekânlardır. Meydan, bireyler arasındaki ilişkiyi güçlendirmekte ve yeni ilişkilere de fırsat tanımaktadır (Taşçı, 2014, s. 106-107). Meydanlar hem bireylerin hem de toplumların hayatında yaşam boyunca oldukça fazla yer edinmektedir.

Meydanlar, tarih boyunca kentlerde sosyal, siyasal ve ekonomik olarak önemli roller üstlenmiştir. Mumford (2007, s. 67), Antik dönemden itibaren toplulukların ticaret yapma, buluşma, karar alma gibi aktivitelerin yapıldığı agoraların ve forumların modern meydanların erken biçimleri olduğunu ifade etmiştir. Orta Çağ’da dini yapılar ve pazar alanlarının çevresinde biçimlenen bu alanlar, zamanla kamusal yaşamın yoğunlaştığı mekânlar haline gelmiştir (Karaarslan, 2021, s. 35). Rönesans ve sonrasında ise estetik kaygıların ve iktidarın temsilinin ön planda olduğu düzenlemeler ortaya çıkmıştır (Sennet, 2014, s. 101). Habermas’a göre ise, meydanlar modern toplumda kamusal alanın en görünür ve tartışma yaratan sahneleri haline gelmiş ve bireylerin, grupların ifade özgürlüğünü kullandıkları demokratik mekânlara dönüşmüştür (Habermas, 2014, s. 93). Tarih boyunca kent meydanları farklı isimlerle anılsa bile hepsinin ortak özelliği kendi dönemindeki insanının, kültürünün özelliğini yansıtmasıdır.

Meydan insanların kendi ile özdeşleştirdiği, insanın kimliğini, kültürünü yansıttığı mekânlardır. Bir meydan ne kadar kentin ve kent insanının kültürünü yansıtır, kent insanına hitap edebilirse o kadar işlevselliği artmaktadır. Kent, barındırdığı her ferdine bir yaşam ve evren

sunmakta, böylelikle hem kentin hem de meydanın hafızalarda bir imgesi oluşturmaktadır. Kentte yaşayanlar ve kenti ziyaret edenler için meydanın imgesi çoğu zaman kentle özdeşleşmektedir (Arslan, 2018, s. 10). Lefebvre meydanların, kentin sembolik bir boyutu olduğunu vurgulamıştır. Ona göre meydanlar toplumu, dünyayı, evreni ya da basit bir şekilde devleti simgelemektedir (2018, s. 82). Siyaset her zaman bir mekâna ihtiyaç duymaktadır. Çünkü siyasetteki mücadelede yer alan insanlar ve araçlar çoğunlukla mekânda toplanmaktadır. Toplumsal hafızada var olan olaylar meydanlarda simgeleşmekte ve uzun süre bir simge olarak toplumunun hafızasında kalmaktadır. Bu yüzden iktidarlar meydanı kendi ideolojilerini yansıtmak, benimsetmek için kullanmaktadırlar (Akman, 2020, s. 29). Toplumun, dünyanın hatta devletlerin ve ideolojilerin kent meydanlarına yansması olağandır. Bu şekilde bulunduğumuz ülke veya kent hakkında, devlet/iktidar, sistem hakkında bilgilere ulaşmak meydanda bulunmak, meydanı çözümlemek ile mümkün olabilmektedir.

Gündelik hayatta kapitalist sistemin işlerlik kazanması için mekânların tüketime sürekli bir şekilde açık tutulması, mekânların sakinleri ve ziyaretçileri tarafından benimsenmesine, kimlik olarak bedende sunumuna ve tecrübe edilmesine engel teşkil etmektedir. Bu durum toplumsal hatırlama ve unutma biçimlerini etkilemektedir (Karaarslan, 2014, s. 97). Kent meydanları hem fiziksel hem de sosyal olarak yerel halka hitap etmeli, barındırdığı insanların kültürünü yansıtarak ziyaretçilerine kendi insanının kültürünü, kimliğini yansıtmalıdır. Fakat geçmişten günümüze sürekli yaşanan değişimler, tüketim sonucunda insanların toplumsal belleğini zayıflatmakta, kentler toplumun kültürünü, kimliğini yansıtamayacak hale gelmektedir. Bu yüzden toplum saatlerini geçirdiği kendi meydanlarında, mekânlarında kendini bir yabancı gibi hissetmektedir. Kent mekânlarına karşı ne kadar yabancılaşma hissedilse de Arslan'a göre, özellikle büyük kentlerde yaşanan karmaşadan, kaos ortamından uzaklaşmak isteyenlerin, hayatlarını biraz olsun yavaşlatmak isteyenlerin, günün yorgunluğunu atmak istedikleri yer yine kent meydanlarıdır (2018, s. 10). Özellikle kapitalist sistemin ortaya çıkışıyla birlikte kentler karmaşanın, kaosun, gürültünün eksik olmadığı mekânlar haline gelmiştir. İnsanların bu karmaşadan, kaostan kaçabildiği, gündelik hayat içinde biraz olsun dinlenebildiği en önemli kent mekânı meydanlar olmuştur.

Meydanlar, günümüz kentlerinde ekonomik faaliyetlerin merkezidir. Çevrelerinde bulunan kafe, restoran, mağaza ve sokak satıcıları sayesinde hem yerel ekonomiye katkı sağlamakta hem de mimari yapısıyla kişileri tüketime yönlendirmektedir. Sennett, modern meydanların, giderek daha fazla ticarileştiğini ve tüketim temelli bir kamusal anlayışına evrildiğini belirtmektedir (2014, s. 25). Aynı şekilde meydanlar, açık hava etkinlikleri, konserler, festivaller, kermesler ve pazarlar aracılığıyla ekonomiye destek sağlamaktadır. Harvey'e göre kamusal mekânlar, kamunun ortak kullanımından çıkarılıp piyasa mantığına, sisteme göre

biçimlendirilmekte ve araçsallaştırılmaktadır (Harvey, 2019, s. 124). Bu dönüşümün sonucu olarak, meydanların ekonomik işlevleri yoğunlaşırken kamusal nitelikleri giderek azalmaktadır.

Meydanların ekonomik işlevleri daha ön planda olsa da sosyal işlevleri göz ardı edilemez. Meydanlar, kent yaşamının sosyal planını oluşturan en önemli kamusal mekânlardandır. İnsanların karşılaştığı, selamlaştığı, haklarını koruduğu, sosyalleştiği bu alanlar, bazen planlı bazen de kendiliğinden gelişen iletişim biçimleri oluşturur. Habermas (2014, s. 92) meydanların “kamusal aklın şekillendiği demokratik zeminler” olduğunu ifade etmektedir. Sennett (2014, s. 42) ise meydanı, “başkalarıyla birlikte olma deneyiminin yaşandığı sahne” olarak tanımlamaktadır. Meydan sadece fiziksel bir mekân değil aynı zamanda gündelik hayatın aktığı, kişilerin, grupların karşılaştığı, iletişim kurduğu kamusal alanlardır.

3. Araştırmanın Metodolojisi

Türkiye’nin önemli tarım ve ticaret merkezlerinden birisi olan Samsun, köklü bir tarihsel geçmişe sahiptir. Öncesinde Amisos bölgesinde yerleşim bulunmasına karşın, bugünkü Samsun merkezi bölgeyi fethetmeye gelen Türkler tarafından bir kale şehri olarak kurulmuştur (İpek, 2003, s. 7). Samsun Kalesi, Danışmentliler tarafından Amisos kalesinin kuşatılması ve alınamaması, fakat geldikleri bu kıyıyı da bırakıp gitmek istemediklerinden Amisos’un hemen karşısında, sahilde inşa edilmiştir. Bugünkü Samsun’un kökenini oluşturan kale, günümüzde Saathane Meydanı’ndan Bedesten’e, deniz kıyısında ise Ziraat Bankası Özel İşletme Merkezi’nin bulunduğu bölgeden Maarif Kiraathanesi yanına kadar uzanan alan üzerinde bulunmaktaydı (Sarısakal, 2003, s. 324).

Kale’de Samsun’un en eski Müslüman mezarlığı bulunuyordu. Daha sonra büyük bir meydan ortaya çıkarmak için mezarlık ortadan kaldırılmıştır. Bu mezarlığın yeri Saathane Meydanı olmalıdır. Kale içinde yüzlerce ev, dükkan, iki mescit, bir cami yer alıyordu. Mescidin birisi Osmanlı Bankası karşısında Hacı Halil Mescidi, diğeri ise Bedesten’in üst kapısı karşısında eski bir Mescid idi. Kalenin Camii ise Selçuklu komutanlarından Hızır Bey tarafından ahşaptan inşa edilmiştir. 1869 yılında meydana gelen büyük Samsun yangınında bu cami tamamen yanmıştır ve yerine günümüzdeki iki minareli ‘Büyük Cami’ yapılmıştır (Gül, 1978, s. 137). Zaman içerisinde restorasyonlar geçirmesine rağmen Büyük Cami günümüzde özgün mimarisini korumaktadır.

Günümüzde merkez ilçe olan İlkadım sınırlarında bulunan Saathane Meydanı, geçmişten bu yana şehrin hem sosyal hem de ekonomik merkezi olmuştur. Gül’ün kaydettiğine göre, meydan adını 1886-1887 yıllarında inşa edilen Saat Kulesi’nden almıştır. Saat Kulesi yapılmadan önce bu meydanın adı Trabzon Vilayet Salnamelerinde “İskele Caddesi” ya da “Meyve Pazarı” olarak

geçmektedir (Gül, 1978, s. 125). Kayıtlardaki isimlerinden de anlaşılacağı üzere, meydan şehrin her döneminde yaşamın odağında yer almıştır. Meydanda yer alan pazar, han ve dükkanlar gibi ticari mekânların yanı sıra hamam, cami, medrese gibi yapıların bulunması meydanın öteden beri şehrin ekonomik, sosyal, dini ve kültürel yaşamının merkezi olduğunu açık etmektedir. Zaman içerisinde dönemin koşullarına paralel olarak yapılan düzenlemelerle birlikte meydanın görünümünde ve işleyişinde dönüşüm yaşanmıştır. Buna karşın meydan kentin ekonomik, kültürel ve sosyal işleyişindeki yerine getirdiği işlevlerini günümüzde halen sürdürmektedir.

Bugün Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından “Geçmiş İhya Etmeden Geleceği İnşa Edemezsin” (Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2023, s. 2) sloganıyla Saathane Meydanı geçmişin mimarisine benzer şekilde yeniden şekillendirilmeye çalışılmaktadır. Geçmişte belediye binasının karşısında yer alan, yangında tamamen yanan Süleymanpaşa Medresesi restore edilerek tekrar açılmıştır. Ayrıca tarihi Taşhan, Şifa Hamamı, Medrese Cami gibi yapılar yeniden canlandırılmıştır. Saathane Meydanı’nda bulunan bazı dükkanların konumları, mimarisi değiştirilerek yeniden yapılmıştır.

Çalışmanın konusunu tarihsel, kültürel, ekonomik boyutlarıyla sosyal bir gerçeklik mekânı olarak Saathane Meydanı’nın, Samsun kent yaşamındaki anlamını ortaya çıkarmak oluşturmaktadır. Saathane Meydanı’nın tarihi, kültürel, ekonomik ve sosyal fonksiyonlarından en çok etkilenen ve etkileyen gruplardan biri olması sebebiyle çalışma esnaflar üzerinden yürütülmüştür. Saathane Meydanı esnafları ile görüşülerek hazırlanan bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılarak oluşturulmuştur. Nitel araştırma, toplumsal bir gerçekliği açığa çıkarma ve kültürel anlam inşa etme ile ilgilenmektedir (Neuman, 2014, s. 21). Farklı anlamlar üretmek ve bu anlamlara uygun yorumlar yapabilmek, katılımcıların bakış açılarını öğrenmek amacıyla nitel araştırma tercih edilmiştir. Fenomenolojik desen, bir fenomen ile ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikte açıklamaya çalışmaktadır. Aynı zamanda anlamını tam olarak açıklayamadığımız durumları anlamak için de fenomenolojik desen kullanılmaktadır (Creswell, 2013, s. 76).

Veri toplama aracı olarak araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Araştırmada demografik ve asıl soru grubunun yer aldığı, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Saha araştırması sürecinde öncelikle iki kişi ile pilot görüşme gerçekleştirilmiş ve sonrasında görüşme formunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde amaçlı ve kartopu örnekleme tekniği uygulanmıştır. Çalışma nesnesine dair geniş bilgi ve deneyime sahip kişilere ulaşılabilmesi için tercih edilen amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına imkân tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 135). Kartopu örnekleme yönteminin tercih edilme

nedeni ise güven ilişkisi kurarak daha derinlemesine veri toplamayabilmek ve katılımcılar arasındaki dinamikleri ölçebilmektir. Araştırmanın örneklemini Saathane Meydanı'nda uzun yıllar esnafılık yapmış 10 kişiden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde katılımcıların ifadelerinin tekrarlanması ve verilerden elde edilen anlamın doygunluğuna ulaşılması dikkate alınmıştır.

Çalışmanın saha araştırma süreci 2024 yılı Ekim-Kasım aylarında gerçekleştirilmiştir. Saha sürecinde görüşmeler kısa notlar tutularak ve katılımcıların rızası doğrultusunda ses kaydı alınarak yapılmıştır. Sonrasında veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, deşifre edilmiştir. Saha araştırmasında ortaya çıkan bulgular önceden belirlenen temalar etrafında tematik veri analizi ile yorumlanmıştır. Çalışma Samsun Üniversitesi 14.06.2024 tarihli ve 5 sayılı toplantıda alınan 2024/41 sayılı kararda alınan onay ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada etik kurallar gereğince katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuştur. Katılımcılar çalışma boyunca “*Katılımcı-1, Katılımcı-2, ...*” şeklinde ifade edilmiştir.

4. Araştırma Bulguları

4.1. Sosyo-Kültürel Boyutlarıyla Meydan

Meydanlar bir kentin sosyo-kültürel, siyasal, ekonomik yapısı hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz önemli mekânlardandır. Meydanlar sadece siyasal iradenin tayin ettiği, kent planlaması dahilinde belirlenen fiziksel bir mekân değildir; aynı zamanda toplumsal ilişkilerin kurulduğu, kolektif belleğin inşa edildiği kamusal alanlardır. Taşçı'ya göre kent ve onun önemli bir parçası olan meydanlar, toplumsal belleğin, aidiyetin ve kimliğin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır (Taşçı, 2014, s. 221). Bu bağlamda meydanlar, kültürel uygulamaların ortaya konulduğu, bireylerin kamusal yaşama katkı sağladığı, sosyalleşebildiği, düşüncelerini ifade edebildiği ve siyasi uygulamaların gerçekleştirildiği mekânlardır. Bir meydanın içerisindeki, etrafındaki yapılar, yaşanmışlıklar o alanın anlamını ve kullanım biçimlerini etkilemektedir. Taşçı (2021, s. 85) bu yapıların, meydanların doğasını, toplumsal belleğini ve meydan kültürünü şekillendiren önemli unsurlar olduğunu ifade etmektedir.

Kentlerin meydanlarının kurulmasında ve toplumsal olarak sürekli yeniden üretilmesinde önemli yeri olan mekânların başında camiler gelmektedir. İslam topluluklarında yeri olan caminin sadece dini ritüellerin gerçekleştirildiği bir yer değildir; kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik faaliyetleri de içeren tüm “yaşamın beyni”dir. Batı şehirlerinde ise caminin kentin sosyal ve ekonomik yaşamında yerine getirdiği işlevleri meydanlar üstlenmektedir (Demirci, 2003, s. 134). Modernleşmenin kentlerdeki yansımasıyla meydanların İslam şehirlerinde de ortaya çıkmasıyla camilerin dini işlevleri hariç diğer bütün işlevleri meydanlara aktarılmıştır. Günümüz kentlerinde meydanların ve camilerin içiçe yer alması tesadüf eseri değildir. Camiler, İslam dairesinde yer

alan kentlerin kimliklerinin, özgün yapısının ve ilişkilerinin şekillenmesinde belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda, Alver camii şehrin mührü olarak tanımlanmaktadır. Şehir camii etrafında kurulmaktadır. Cami insanların bir araya gelmelerini, toplanmalarını, birbirleriyle iletişime geçmelerini, dini ve toplumsal vazifelerini ifa etmelerini sağlamaktadır (2013, s. 100). Böylece şehirlerin önemli noktalarında bulunan camiler sadece kendi cemaatlerini inşa etmekle kalmazlar. Aynı zamanda etrafında beliren sosyal muhitin, ilişkilerin, ticaretin ve diğer sosyal faaliyetlerin bileşiminde varlık bulan kentin yaşamını, kültürünü, kimliğini de tesis ederler. İnsanların belleklerinde yer edinen kentin imgesinin önemli bir bileşeni olurlar. Pek çok örnekte olduğu gibi, kentlerde kimi mekânların orada yer alan camilerin isimleriyle anılması veya cami isimlerinin mekânın önüne geçmesi bu noktada manidar olmaktadır. Saathane Meydanı'nda yer alan Büyük Camii bu durumu tam manasıyla somutlaştırmaktadır. Halk arasında sohbet ederken, adres tarif ederken sık sık Saathane veya meydan yerine Büyük Camii kullanılmaktadır. Öyle ki şehrin ulaşım sisteminde Meydan'ın bulunduğu durağın adı Büyük Camii olarak geçmektedir. Caminin meydan ve kent için önemi görüşmelerde de belirtilmiş ve şehrin simgesi olduğu ifade edilmiştir:

“Şehri temsil eden zaten o saat kulesi bir de Büyük Cami. Yabancılar kendi arkadaşlarıyla buluşmak için geldiği zaman ilk önce Büyük Cami’de buluşalım derler. Çünkü burası ne derler ona? İşaret ve hatta parola gibi bir şey olmuş. Simgesi yani. Yani Samsun’u anlatan, tanımlayan bir yer tabi ki” (Katılımcı-2).

“Saathane Samsun’un kalbi. Niye diyorum biliyor musun? Büyük Cami burada, dört tane cami. Saat Kulesi burada. Ya bunlar buraları ayakta tutuyor. Farklı farklı insanlar geliyor hepsinin buluştuğu yerler buralar” (Katılımcı-8).

Görüşmelerde camilerle birlikte anılan ve meydana kimliğini kazandıran yapı olarak saat kulesi vurgulanmaktadır. Pek çok şehrin merkezi meydanında konumlandırılan saat kulesi, Samsun’da da benzer bir deneyime işaret etmektedir. Saat Kulesi, insanların belleklerinde meydanın, Samsun’un imgelerinden biri olarak yer etmiştir. Meydan adını bu anıtsal yapıdan almaktadır: Saathane Meydanı. Diğer bir yönüyle de saat kulesi yapısıyla, tarihiyle meydanın, kentin tarihsel olarak geçirdiği dönüşümü, farklılaşmayı da açık etmektedir. Modernitenin sembollerinden biri olan saat kuleleri Vardar tarafından, modern çalışma metaforu ve bu metaforun ideolojik karşılıkları olarak görülmektedir (2018, s. 761). Çünkü saat insanlara yaşama bilinci vermektedir. İnsanın kendi dışında akan zamanla ve toplumla irtibatını sağlamaktadır. Yaşayanların görebileceği şekilde kentin merkezine konumlandırılan saat kuleleri farklılıklarıyla birlikte insanları ortak paydada, yani modern yaşamın zaman çizgisinde birleştirmektedir.

Böylelikle kentin yaşamını, silüetini, ritmini modern hayatın dinamiklerine göre biçimlendirmesi beklenmektedir.

Meydanlar sadece ortak zamanın tesisini değil, bu zaman üzere inşa edilen toplumsal yaşamı var eden sosyal farklılıkları da bünyesinde barındıran bir yapıdır. Kentler her türden ve sınıftan insanın yan yana gelerek durmadan değişen, gelip geçici, ama yine de müşterek bir yaşantıyı ürettiği mekânlardır (Harvey, 2019, s. 117). Farklı toplumsal sınıflara, kültürlere, yaşam tarzlarına dâhil olmasına rağmen müşterek yaşamı paylaşan kentin insanları, ürettikleri ilişkilerin çeşitliliği ve yoğunluğu içerisinde kendisini yeniden tanımlamaktadır. Meydanlar toplumsal çeşitliliğin ve ortak bir ekseninde buluşmanın, paylaşımın yaşandığı kentsel mekânların başında gelmektedir. Farklı sosyal, kültürel ve ekonomik konumlardan gelen bireylerin buluşma, bütünleşme noktalarıdır. Sennett, Batı kentlerinde meydanları kültürden ziyade uygarlık için elverişli mekânlar olarak modern döneme kayıtlamaktadır. Aydınlanma planlamacılarının modern kentlerdeki farklılıklar arasında bütünleşmeyi sağlayacak mekânlar olarak ifade etmektedir (1999, s. 110). Batı kentlerinde üst iradenin tasarımı olarak biçim kazanan meydanlar; İslam şehirlerinde dini, iktisadi faktörler temelinde insanların bir araya gelmesiyle şekillenen ve kent kültürünün, kimliğinin, uyumunun üretildiği ve aktarıldığı alanlar olmuşlardır. Saathane Meydanı'nın daimî sakinleri olan ve meydanı sürekli biçimde gözlemleme, toplumsal ilişkileri deneyimleme imkanına sahip esnafların ifadeleri meydandaki insan çeşitliliğini göstermektedir:

“Karışık abla. Karışık şu anda. Zengini de geliyor. Normal şeyi de geliyor. Fakiri de geliyor. Her sınıftan var yani. Hemen hemen her sınıftan gelen olur... Yaşlısı burada, genci burada” (Katılımcı-1).

“Herkes gelir bu meydana zengini de gelir fakiri de doktoru da gelir işçisi de herkes işini görür alacağını alır gider” (Katılımcı-5).

Kentin farklılıkları arasında ortak bir yaşamın, kültürün, kent imgesinin inşa edilmesinde meydanların etkin rolü, insanların zihin kategorilerinin ve anlam kodlarının şekillenmesinde hatırlama noktasındaki işlevinden kaynaklanmaktadır. Meydanlar, insanların yaşanmışlıklara, paylaşımlarına dair geçmişi sürekli canlı tutarak, hatırlatarak toplumsal hafızanın önemli bir unsuru olmaktadır. Toplumsal hafızanın üretildiği, geçmişin izlerinin günümüzdeki toplumsal yapılara aktarıldığı mekânlar olarak meydanlar, “özellikle tarihi kent merkezleri içerisindeki çeşitlilik, farklı eylemlerin oluşumunun yanı sıra kentin ve kent kültürünün tarihsel gelişiminin katmanlarını yansıtarak hafıza görevini üstlenmektedir” (Hoşgör ve Kaymaz, 2022, s. 112). Bu bağlamda meydanlar sadece mimari yapılarıyla değil; geçmişte yaşanmış olayların, toplumsal ilişkilerin ve kolektif deneyimlerin izleriyle toplumsal bellek ile ortak kimlik ve aidiyet duygularını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, meydanlarda yapılan değişimler, sadece fiziksel

düzenlemeleri değil, aynı zamanda mekâna yüklenen anlamları ve bu anlamların toplumun hafızasında bıraktığı izleri de değiştirmektedir. Sosyal yaşamdaki gelişmelere paralel olarak mekânda ve toplumsal ilişkilerde de dönüşüm kaçınılmazdır.

Ekonomi, kültür, kentleşme, gündelik yaşam gibi farklı katmanlarıyla modernleşme süreci mekânları da yeniden kurgulamakta, toplumsal hafıza üzerinde etkili olmaktadır. Yeni ihtiyaçlar ile gerçekleştirilen kentsel dönüşümler, geleneksel mekânların yerini modern yapılarla bırakmaktadır. Bu durum kentsel mekânların, meydanların geçmişe dair izlerinin silinmesine veya bu izlerin dönüşmesine neden olmaktadır. Modernleşme ile birlikte meydanlarda yapılan değişimler, meydanların yapısını, kimliğini ve toplumun geçmişle kurduğu bağları zayıflatmaktadır. Kapsamlı dönüşümlerle ilintili olarak Okça (2019, s. 407) kent ile ilgili bilgi birikimlerinin korunmazsa sosyo-kültürel ve tarihsel sürecin aksamaması, kent kimliğinin ve belleğinin zayıflaması noktasındaki tehlikeye işaret etmektedir. Samsun'un kent imgesinin, hafızasının, kültürünün önemli bir bileşeni olan Saathane Meydanı'nın dönüşüm hikayesi de benzer bir kaderi yaşamaktadır. Özellikle 2014 yılında gerçekleştirilen düzenleme ile yapılan kentsel dönüşümün, insanların zihinlerinde yer alan meydan imgesinde, algısında olumsuz biçimde etkilediği görülmektedir. Katılımcıların ifadelerindeki vurgulamaların yanında görüşme esnasında yapılan gözlemlerde, meydanın daimî sakini olan esnafların eski meydana, düzene ve ilişkilere olan özlemleri açıkça görülmektedir. Meydanın eski hali nostaljik bir biçimde ifade edilmektedir:

“Tabi o binalar yıkılınca orada yani yıkılan binaların üstünde sadece bura değil. Tarihi eser binalar da vardı orada güzel binalar vardı. Burada birkaç tane daha buna benzer bina vardı. Ama yıkıldı onlar. Şimdi bu saat kulesinin olması bunun olması bir de onlar dursaydı orada daha da güzel olurdu” (Katılımcı-2).

“Eski hali çok güzeldi. Şimdi öyle betondan binalar yaptılar. Hiç bozmayacaksın. Yani bozdu. Yapısını bozdu yani. Bozdu zaten hani meydanı. Orada taksi durakları vardı hep sağlı sollu. Suluhan vardı o tarafta 4 katlı ahşap otel restaurant vardı. Bazı otobüs firmaları oradaydı önemli otobüs firmaları. Meleğin hanı vardı o ne büyük güzel bir handı içinde bir sürü dükkanlar vardı” (Katılımcı-3).

Meydanların modernleşme tecrübesi yalnızca fiziksel bir dönüşüm olarak değerlendirilmemelidir. Bu dönüşümün ardında yatan siyasal etmenlere de odaklanmak gerekmektedir. Tarihte kent meydanları siyasi katılımların, protestoların, hukuki amaçlar için gerçekleştirilen eylemlerin merkezi konumunda olmuştur. Ancak modernleşme ve neoliberal politikalar doğrultusunda meydanlar giderek denetim altına alınmış bu durum meydanların siyasal işlevlerini zayıflatmıştır. Akman kent meydanlarının siyasal işlevlerini yitirse bile siyasetin bir

mekâna ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir. Toplumsal bellekte var olan olaylar meydanlarda simgeleşmekte ve uzun süre bir simge olarak toplumunun hafızasında kalmaktadır. Bu yüzden iktidarlar meydanı kendi ideolojilerini yansıtmak, benimsetmek için kullanmaktadırlar (2020, s. 29). Modernleşme süreci içinde kent sadece ihtiyaçlara göre düzenlenmemiş aynı zamanda iktidarın kendini temsil biçimi olarak da şekillendirilmiştir. Türkiye bağlamında modernleşme ve mekânsal dönüşüm ilişkisi incelenirken, devletin modernlik projesinin en belirgin olduğu alanların başında kentler gelmektedir ve bu değişimlerin asıl amacı toplumu dönüştürmektir (Keyder, 2000, s. 45). Bu yüzden yapılar sadece estetik veya işlevsel bir ihtiyaçtan değil siyasal iktidarın meydanın ve kentin kimliği üzerinde yapmak istediği değişimler nedeniyle de gerçekleştirilmektedir. Katılımcılar bu konudaki fikirlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Yani birileri ortaya bir şey atıyor. Ben yapacağım diyor bunu diyor. Neye göre diyor onu da bilmiyorum düşüncelerine göre mi zevkine göre mi artık dalıyor, yıkıyor. Ondan sonra bir şekilde ortaya çıkartıyor. Doğru mu, yanlış mı? Biz bir şey diyemiyoruz. Biraz rant için yapıyorlar. Ama öyle deyince de siyasete giriyor oluyor bir şey diyemiyoruz” (Katılımcı-6).

“Burası meydan olmaktan çıktı her gelen bir şeyler yapıyor esnafın böyle bir isteği yok halkın böyle bir isteği yok ama bir bakıyorsun bir sabah bina yıkılıyor kaldırım taşları sökülüyor yenileri takılıyor ne olduğunu biz bile anlamıyoruz” (Katılımcı-10).

Kentlerdeki toplumsal yaşamın merkezi olan meydanlar, insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere inşa edilmesine rağmen, aynı zamanda kendi içerisinde farklı dünyalara sahip insanların bir noktada karşılaşmalarına vesile olmaktadır. Tekil insanın kent ile olan münasebetini sağlamaktadır. Kentin havasını, ruhunu, kültürünü insana sirayet ettirmektedir (Turgut, 2016, s. 164). Meydandan geçen insanlar, meydanın müdavimi olan insanlar, meydanın esnafı, tarihi mekânları, camileri, yapıları kentin kültürünü meydanda yeniden üretmektedir. Bu haliyle meydanlar söz konusu aktörler vasıtasıyla özgün bir kültüre, dokuya sahip olmaktadır. Meydan kültürü, çeşitli grupların bir araya geldiği, fikir alış-verişinde bulunduğu ve toplumsal belleği canlı tuttuğu bir alana dönüşmüştür. Eski bir meydan kültürüne sahip olan Saathane Meydanı’nda, zamanın ve mekânın koşullarına bağlı olarak günümüzde uygulanan kentsel politikalar meydan kültürünün giderek çözülmesine neden olmuştur. Özellikle tarihsel kimlik taşıyan meydanlarda yapılan estetik müdahaleler, her ne kadar Süleymanpaşa Medresesi, Taşhan, gibi tarihi yapılar muhafaza edilse de geçmişin izlerini silerken yerel halkın mekâna dair aidiyet duygusunu da zayıflatmaktadır. Bu bağlamda meydanlar hafızanın yeniden üretildiği değil, tüketime dayalı bir yaşamın olduğu mekânlara dönüşmektedir. Kentsel dönüşüm süreçleri meydanların toplumsal işlevlerini zayıflatarak, onları daha çok görsel estetiğe dayalı sahnelerle dönüştürmektedir (Ergün ve Yenen, 2021, s. 85). Meydan kültürünü derinden etkileyen bir diğer husus, meydandaki ticaret

yapısının değişimidir. Kapitalist piyasa ekonomisinin meydandaki gittikçe yaygınlaşması gerek dükkanların farklılaşmasına gerekse geleneksel esnaf münasebetlerine tesir etmiştir. Mekânsal ve ekonomik saiklerle dönüşen meydan kültürü katılımcıların deneyimlerinde açıkça ifade edilmiştir:

“Eskiden bir kokusu vardı dokusu vardı. Saathane denilince insanların aklına buradaki ticaret gelirdi esnaflar gelirdi şimdi ne Samsun’un ticaret merkezi olduğu kaldı akıllarda ne de değişmeyen esnaflar. Başka da pek bir şey demeye gerek yok. Tarihi doku diye bir şey kalmadı. Herkes alacağını almış. Hep ranta çevirmişler”(Katılımcı-4).

“Elli yıl önce tarih vardı burada, yaşanmışlar vardı. Gördük o güzel doku yok oldu. Kültürü de yok ettiler yani. Evet, şimdiki binamız daha güzel oldu. Biz daha memnunuz. Yani eski binamız eskiydi zaten. Yüz yıllık binaydı. Ama şimdi pırıl çok güzel binamız var. Bundan aslında memnunuz. Ama yine de o tarih bozulmamalıydı. Yani benim dedem de o binanın içerisinde esnaflık yapmıştı. Babam da o binanın içinde esnaflık yapmıştı. Ben çocukken o binanın duvarlarında çok elimi sürdüm. İçinde koşup durdum çocukken...” (Katılımcı-6).

Katılımcıların ifadeleri bir yanıyla meydan kültürünün çözülmesini açıklarken, bir yanıyla da deneyimlenen değişimin kaçınılmazlığına işaret etmektedir. Toplumsal yaşamın hemen her kısmında gözlemlenen değişim ve süreklilik arasındaki gerilim, meydanlarda da tekrar etmektedir. Meydanın kültürüne, tarihine, hafızasına, ilişkilerine yüklenen anlam ve değer korunmakla birlikte, zamanın koşullarına uyum, yeniyi ve konfora olan talep mekânların yeniden şekillenişinde etkili olmakta, itiraz edilen, eleştirilen yeniliklere meşruiyet sağlamaktadır.

4.2. Ekonomik Bir Alan Olarak Meydan

Ticaret, alış-veriş insanların ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra toplumlar ve gruplar arası ilişkinin kurulmasına, kültürel etkileşimin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Ticaret yoluyla farklı çevrelerden gelen insanlar bir araya gelerek birbirlerinin kültürlerini, kişiliklerini tanıma fırsatı bulmaktadır. Bu etkileşim sonucunda kişiler arasında bireysel veya toplumsal bağlar oluşmaktadır. İlk kuruldukları dönemden itibaren kentler ticaretin önemli alanlarından biri olagelmıştır. Özer ve Ayten (2005, s. 96), kentlerin ticari amaçlar olarak kullanılan kamusal alanlar olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda kentler ticaretin merkezi konumundadırlar. Ticaret, kentlerdeki canlılığın, gelişmenin kaynağı olurken, kentler de ticaret için iş gücü ve pazar alanı sağlamaktadır. Ayrıca kentlerdeki fuarlar, ticaret merkezleri, pazaryerleri, tüketim alanları hem kent ortamını hem de ticareti canlandırmaktadır.

Kentlerde yer alan meydanlar sosyal, kültürel, tarihsel niteliklerinin yanı sıra alışveriş faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve ticari yaşamın gelişmesi, sürdürülmesi açısından önemli

kentsel mekânların başında gelmektedir. Özellikle geleneksel kentlerde meydanların ortaya çıkış gerekçelerinden birisi, meydanların pazar olarak kullanılmalarıdır (Taşçı, 2021: 188). Sadece kent merkezlerinde yaşayanların değil, köylerden ve civar şehirlerden gelenlerin de alışverişini yaptığı, mallarını, ürünlerini sattığı ekonomi merkezleridir meydanlar. Bu bağlamda Saathane Meydanı da geçmişten itibaren Samsun'un ekonomik, ticari yaşamının odağında bulunmaktadır. Samsun'un bugün dahi devam bölgedeki ekonomik konumunu ve merkeziliğini elde etmesinde bölge için önemli bir merkez olan Meydan belirleyici rol oynamıştır. Amasya, Tokat ve diğer Karadeniz Bölgesi'ndeki şehirlerden gelenlerin ticaret ve alış-veriş mekânı olmuştur. Hurdacılıktan, meyve-sebzeye, buğdaya varana dek çok çeşitli ürünlerin ticaretinin yapıldığı Meydan'ın, şehirlerarası ticaretin, diyalogun gelişmesini sağladığı ve önemli bir etkileşim alanı olduğu katılımcılar tarafından açıkça ifade dılmıştır:

“Samsun'un ticarethanesi buradan başlıyordu. Yani ilk ticaret buradan Gümrüğe kadardı. Tornacılar vardı. Hurdacılar vardı. Demir fabrikası vardı. Buğday pazarı vardı. Bütün dünya buğday pazarına getiriyordu malını satmaya. Amasya'sı Tokat'ı. Herkes orada. At arabaları oraya buraya çekiliyor. O zaman araba da yok. Yani bütün ticarethanenin merkezi buğday pazarıydı” (Katılımcı-3).

“Saathane denilince insanların aklına buradaki ticaret gelirdi, esnaflar gelirdi. Şimdi ne Samsun'un ticaret merkezi olduğu kaldı akıllarda ne de değişmeyen esnaflar. Başka da pek bir şey demeye gerek yok” (Katılımcı-4).

“Meyve pazarı şu arkadaydı. Hal vardı. Patlıcan pazarı sokak vardı mesela. Çarıkçılar sokak. Bu meydandaydı hep onlar. Buralar hep dükkândı. Hırdavatçı falan. Esnaflar vardı kuru gıda satan. Samsun'un hatta Karadeniz'in ticaret merkezi burasıydı. Çeşitli illerden ilçelerden herkes buraya geliyordu” (Katılımcı-9).

Katılımcıların aktardıkları ifadeler, geçmişte sadece esnafların değil, meydana gelen kent sakinlerinin zihinlerinde de meydanın Samsun'un ticaret merkezi olarak Saathane Meydanı ile bütünleştiğini açıkça göstermektedir. Bu durum Samsunlular nezdinde Saathane Meydanı'na dair bir hafızaya işaret etmektedir. Buna karşın, Meydan'daki ekonomik ilişkilerin ve meydanın ekonomik temelli kimliğinin, aidiyetinin dönüşümüne dair deneyimlerini yoğun biçimde aktarmaktadır. Zaman içerisinde geleneksel pazar yapısının, üretim-tüketim ilişkilerinin kapitalistleşmesi ve kent yaşamının modernleşmesine bağlı olarak Meydan yeni ekonomik koşullara uyum sağlamıştır. Meyve pazarı, buğday pazarı, gibi büyük pazarlar ve geleneksel, zanaata dayalı esnaflar büyük oranda meydandan tasfiye edilmiştir. Günümüzde ise bunların yerine Meydan çevresinde bulunan kafeler, mağazalar ve küçük esnaf dükkânları, Meydanın halen canlı ticari merkez olmasını sağlamaktadır. Fakat, bütün süreci deneyimleyen katılımcılar

geçmişe nazaran bugünün durumunu canlılığın yitirilişi olarak değerlendirmektedir. Katılımcı 4'ün “*Şimdi ne Samsun'un ticaret merkezi olduğu kaldı akıllarda ne de değişmeyen esnaflar*” ifadesi, Meydan'ın ekonomik dokusunun, geleneksel ilkelere göre işleyen ticaret ilişkilerinin ve kültürünün çözülmesini yansıtmaktadır. Deneyimlenen dönüşümün zihinlerindeki etkisinin derinliğini, Meydan'ın duygusal karşılığını açık etmektedir.

Son yıllarda özellikle kapitalist ekonomik sistem, üretimin merkezde olduğu pazar anlayışından tüketim odaklı bir yapıya doğru evrilmiştir. Ekonominin geçirdiği bu dönüşüm kentlerin ve kentsel mekânların, kentli yaşam tarzlarının da dönüşmesine sebep olmuştur. Küresel kapitalist üretim sistemi, kentlerin kendi yerel koşullarını, imkanlarını, pratiklerini kendi ekseninde yeniden şekillendirmiştir. Değişen kapitalizmin kuşatıcı etkisi geleneksel Saathane Meydanı ekonomisinde de kendisini güçlü bir biçimde hissettirmiştir. Esnafların deneyimlerinde Meydan'ın yaşadığı kapitalist dönüşüm süreci net bir şekilde gözlenmektedir. Öncesinde bölgenin iklim koşullarına, yerel insanların ihtiyaçlarına göre gerçekleştirilen ve çoğu kere el işçiliğine bağlı olarak yapılan üretimin, ticaretin yerini artık yerel koşullardan soyutlanmış, tüketim eksenli kapitalist üretim almıştır. Bunun sonucu olarak ürün çeşitliliği artmış, endüstriyel ürünler pazara hâkim olmuştur. Meydandaki küçük esnafların yeni tüketim sürecine entegre olmasını zorunlu kılmıştır:

“Geçmişte pastırma yapardık daha çok. Yaz geldi mi de pastırma tezgahlarını kaldırıp dondurma yapmaya başladık. Yazın dondurma yapmaya başladık. Kışın pastırma. Eskiden açık ürün vardı paket ürünü yoktu mesela. Bu kadar çeşit yoktu yani. Paket ürünler gelince bizde onlara geçtik” (Katılımcı-9).

“Babam tohum ve ziraat ilaçları olarak devam ederken hayvan ilaçları devreye girmiş. İtriya malzemeleri devreye girmiş. İtriya deposu olarak toptancılığını bir süre yapmış. Daha sonra Türkiye piyasa şartlarının değişmesi yani piyasa şartları derken mesela itriya malzemeleri eskiden eczanelerde satılırdı. Pamuk alacaksınız ve yahut da kadın makzemeleri, diş macunu, diş fırçası veyahut da tıraş kremi, şampuan. Bunlar hepsi eczanede satılırdı. Bunlar marketlere kayınca biz müşterilerimizi otomatikman kaybetmiş olduk. Eczaneler bunları satamaz oldu ve iş değiştirmek zorunda kaldık. Yani tarz değiştirdik. Bu sefer eczane ürünlerini toptan satmak yerine bunları satmaya başladık. Ziraat ilacı olarak ve hayvan ilaçları olarak parakende olarak devam ettik” (Katılımcı-6).

Zamanın ekonomi koşullarıyla irtibatlı olarak yaşanan dönüşüm ile birlikte meydanda tatbik edilen mekânsal yenileme sonucunda da Saathane Meydanı'nda esnafların ticari yaşamları derinden etkilenmiştir. Meydanların tasarımında etkili olan neoliberal politikalar, mekân üzerindeki sosyo-ekonomik yaşamın da yeniden kurgulanmasına neden olmuştur. Akman,

neoliberal politikalar ile kamusal ihtiyaçların karşılandığı bir kent tipinden bireysel çıkarların önemsendiği, sermaye sahiplerinin fikirlerinin uygulandığı bir kent tipine dönüştüğünü ifade etmiştir (2020, s. 17). Özellikle kent merkezlerinde yer alan kamusal mekânlardan biri olan meydanlar, rasyonel kent planlaması dahilinde araçsallaştırılmaktadır. Meydanların sakinlerinin iradesinden bağımsız, rasyonel ilkelerle dönüştürülmesi esnaf grubunu zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Meydanın kurucu iradesinde esnaflara yer verilmemesi öncelikle esnafların mekânla kurduğu aidiyet bağının çözülmesine tesir ettiği görülmektedir. Diğer taraftan “müşteriler dağıldı” ifadesi meydanda öteden beri varlık bulmuş ekonomik ilişkilerinin devamlılığının zarar gördüğünü, meydanı var eden en önemli ilişki biçimlerinden olan esnaf-müşteri ilişkisinin zayıfladığını göstermektedir:

“Belli bir süreçte yıkımdan esnaf olarak biraz etkilendik. Yıkımlarla alakalı etkilendik. Dükkanlarımız değişti, buradan aldılar başka yere gittik, sonra geri geldik. Dükkanlarımız küçüldü, değişim bizi de olumsuz etkiledi” (Katılımcı-8).

“Eskiye göre bütün esnaflar değişti. Hep değişti yani. Eski esnaflar kalmadı pek. Çoğu bıraktı gitti yıkıldığı zaman. Tekrar gelenler tutturamadı. Yıkıldı da yeniden yapıldı. İşte 3-4 sene dediler, bu arada da müşteriler dağıldı. Yani hiç iyi olmadı bu değişim” (Katılımcı-9).

“Yeni gelenler memnun değil, eskiler memnun değil. İşinden, gücünden, hayatından” (Katılımcı-10).

Saathane Meydanı’nın mekânsal ve ekonomik dönüşümü sadece esnafların ekonomik durumları üzerinde etkili olmamış, aynı zamanda mevcut esnaflık kültürünün dönüşmesine de zemin hazırlanmıştır. Hemen belirtilmelidir ki esnaflık kültürünün, esnaflar arası sosyal ilişkilerin dönüşmesinde tek etkenin tüm yönleriyle meydanın dönüşümü olduğunu söylemek yeterli değildir. Aynı zamanda modern kent yaşamının birer ferdi olarak esnafların, sahip olduğu modern bireysel özellikler de sürecin önemli birer belirleyicisi olmaktadır. Yıldırım’a göre, geleneksel esnaflık ilişkilerinde serbest piyasa ilkeleri yerine karşılıklı kontrol, yardımlaşma ve güven esaslarına dayalı ilkeler benimsenmiştir (2021, s. 306). Modernleşme öncesinde esnaflar, yaşamın koşullarına karşın kolektif bir tutum sergilemiştir. Fakat kapitalist sistemin ve bununla birlikte modernleşmenin ortaya çıkışı ile esnaflık ilişkilerinde bireyselliğe doğru bir dönüşüm olmuş, esnafların güven temelli ilişkileri yerini çıkar temelli ilişkilere kaymıştır (Akçakaya ve Bağrıyanık, 2019, s. 321). Modern kent zihniyeti ile birlikte meydanın sosyo-ekonomik dönüşümü, esnaflar arasındaki geleneksel ilişkilerin çözülmesine neden olmuştur. Katılımcılar deneyimlerinde bu süreçteki en büyük değişim olarak yaşanan güven kaybına işaret etmişlerdir. Bireyler arasında sosyal ilişkilerin kurucu temellerinden birisi olarak güvenin eksikliği, ortak yaşam alanı veya ilişkilerin içerisinde insanların bireyselleşmesine, yalnızlaşmasına, gündelik

yaşamdan ve pratiklerden soyutlanmasına neden olmaktadır. Katılımcıların ifadelerinden esnaflar arasında, hayatın akışı içerisinde zor zamanları paylaşma, borç alıp-verme gibi güvene endeksli dayanışma biçimlerinin kalmadığı; genel itibarıyla de Meydan’da esnaf olmanın kültürel ve duygusal yönünün zayıfladığı anlaşılmaktadır:

“Yani şimdi insanlar arasındaki kimin kime güvencesi var ki. Eskilerden herkes herkesten destek alırdı, yardım ederdi. Esnaflar da öyleydi herkes birbirini desteklerdi, yardım ederdi, aşını da paylaşırdı işini de ama şimdi öyle değil. Şimdi işler değişti. Dünya değişti” (Katılımcı-4).

“Geçmişe baktığımızda yaklaşık 30-40 yıl önce ben esnaf arkadaşlarımla, dostlarımla borç ilişkisi yaşıyordum. Bugün ödemesi olan esnafa diğer esnaf arkadaşlar yardım edebiliyordu veya bir başkası bir başkasına yardım edilebiliyordu. Ama şimdi kalmadı. İnsanlar artık geri alamayacaklarını düşünüyorlar belki de. Şimdi şey yok esnafa, geçmişten insan da yok. Yani şu anda burada çevrede geçmişimizden olabilecek bir kişi var. Kalmadı insanlar. Ekonomik sebeplerden bırakıp gittiler. Yerlerini ya kiraya verdiler ya sattılar. Eskiler gidince yenilerle de böyle ortamın oluşması çok uzun zaman alıyor” (Katılımcı-6).

“Eskiden cenazeye esnaflar bir arada giderlerdi. Ya da herhangi bir şey varsa onlarla ilgili bir araya toplanırlardı. Ya da öğlen zamanlarında birisi ızgara yapıp, bu arkadaşlarını komşularını çağırıp, birlikte yerlerdi. Ama şimdi öyle bir şey yok. Geçmişte, şimdi sen söyleyince, yaklaşık 40 yıl önce, o zaman lüfer balığı bulunurdu. Lüfer böyle yığılı satılırken mangal yapardık burada. Balıkları temizletirdik balıkçıya. Koyardık mangalın üzerine. Ondan sonra tüm esnaflara haber verirdik. Bak bugün lüfer yapıyoruz, gel. Şimdi öyle değil herkes sabah girer dükkânına tek başına oturur akşam çıkar gider” (Katılımcı-10).

Saathane Meydanı esnafları arasındaki artan güvensizliğin ve çözülen ilişkilerin başka bir sebebi de meydana yeni gelen esnaflarla ilişki kurulmasının zorlaşmasıdır. Modern kent yaşamı koşulları içerisinde insanların karşılıklı güven duygusunu tesis etmesinin zor olduğu sosyolojik bir gerçektir. Bunun yanı sıra meydana inşa edilen ortak yaşama, kültüre, değerlere ve pratiklere yabancı esnafların günden güne artması yaşanan zorluğu pekiştirmektedir. Katılımcı 6’nın *“Eskiler gidince yenilerle de böyle ortamın oluşması çok uzun zaman alıyor”* tespiti, gerek meydanın yenilenmesi sürecinde gerekse yeni ekonomik piyasa koşullarına uyum sağlayamayarak başka yere taşınanların yerine gelen veya mesleği babasından devralan yeni esnaflar ile ilişkilerin geliştirilmesindeki kaygıları göstermektedir. Diğer taraftan meydan ve esnaflar bağlamında, aktörlerin ve içeriğin değişmesine rağmen esnafılık, komşuluk ilişkilerinin kurulacağına işaret ediyor.

Sonuç

Bu çalışma, Samsun'un kent yaşamında, kültüründe, kimliğinde, ekonomisinde ve tarihinde önemli bir yere sahip olan Saathane Meydanı'nın, esnaflar için taşıdığı anlamı sosyolojik bir bakış açısıyla incelemiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, meydanın tarihsel, kültürel, ekonomik ve sosyal boyutları derinlemesine analiz edilmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgular, Saathane Meydanı'nın Samsun'un sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamında merkezi bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Meydan, tarihi yapıları, sembolik anlamları ve kültürel dokusuyla kentin kimliğinin ve gündelik yaşamının ayrılmaz bir parçası, “*Samsun’un kalbi*” olarak kabul edilmektedir. Bu durum, meydanların yalnızca fiziksel mekânlar olmadığını, aynı zamanda kentlerin tarihini, kültürünü, ortak paylaşımı ve toplumsal belleğini yansıtan canlı alanlar olduğunu bir kez daha göstermektedir. Yaşanan dönüşümlere rağmen Meydan’ın sahip olduğu sosyo-kültürel anlamı ve bu bağlamda kent için taşıdığı önemi halen muhafaza ettiğini söylemek mümkündür.

Ancak, meydanda yaşanan mekânsal yenilenme ve yeni kapitalist piyasa koşullarının etkisiyle, Saathane Meydanı'nın ekonomik yaşamdaki yerinin ve rolünün geçmişe kıyasla azaldığı görülmüştür. Bu durum, kent meydanlarının günümüzde geçirdiği dönüşümü ve geçmişe göre farklılaşan kapitalist ticaret ilişkilerinin kent ekonomisine yansımaları gözler önüne sermektedir. Özellikle yerel esnafın değişen koşullara uyum sağlamakta zorlanması ve meydanın esnaf profiline değişmesi, sosyolojik açıdan dikkat çekici bir bulgudur. Aynı bağlamda elde edilen bir diğer önemli sonuç ise, yeni kapitalist koşulların meydandaki esnaflık kültürünü ve ilişkilerini önemli ölçüde etkilemiş olmasıdır. Geleneksel esnaf dayanışmasının, güvenin ve komşuluk ilişkilerinin zayıflaması ve müşteri ilişkilerinin değişmesi gibi unsurlar, bu değişimin somut göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, küreselleşme ve modernleşme süreçlerinin yerel kent yaşamını, ekonomisini, gündelik ilişkilerini nasıl dönüştürdüğüne dair önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç olarak, yapılan araştırma bulguları genel itibarıyla kent meydanlarının sosyolojik önemini ve kent yaşamındaki dönüşüm süreçlerinden nasıl etkilendiğinin anlaşılmasında önemli bir katkı sunmaktadır. Saathane Meydanı özelinde elde edilen bulgular, kent meydanlarının sadece fiziksel mekânlardan ibaret olmadığını yanı sıra kent ve sakinleri için sosyal, kültürel ve ekonomik anlamlar taşıyan alanlar olarak kent yaşamının vazgeçilmez bir tamamlayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Günümüzde yaşanan küreselleşme, modernleşme ve kapitalist dönüşüm ile birlikte Saathane Meydanı'nda gözlemlenen değişimlerin, kent meydanlarının geçirdiği dönüşümün tipik bir örneği olarak değerlendirmek mümkündür. Bu çalışma, kent meydanlarına dair planlama yapılırken, sadece ekonomik kaygılarla değil, aynı zamanda kentin

sakinlerinin bağıni göz önüne alan, güçlendiren, sosyal etkileşimi pekiştiren sosyal ve kültürel değerlerin de korunması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Kaynakça

- Akçakaya, N. ve Bağrıyanık, M. F. (2019). Esnaflara dair çalışmaların kayıp halkası: sosyal sermaye. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (41), 313-342.
<https://doi.org/10.21497/sefad.586621>.
- Akman, K. (2020). Kent meydanlarının önemi ve değişen işlevi. *Akademik Düşünce Dergisi* (1), 17-33.
- Alver, K. (2013). Mahalle: mahallenin toplumsal ve mekânsal portresi. Ankara: Hece Yayınları.
- Alver, K. (2017). Bir kenti keşfetmek. K. Alver (Ed), *Kent sosyolojisi* içinde (s. 129-146). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Arslan, A. (2018). Neoliberalizm ve kent meydanlarının postmodern estetiği. *Katkı Dergisi*. 6(25), 6-20.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demirci, M. (2003). İslam'da şehir ve şehrin sosyal dinamikleri. *İstem Dergisi*, 1(2), 129-146.
- Erdönmez, M. E. ve Akı, A. (2005). Açık kamusal kent mekânlarının toplumsal ilişkilerindeki etkisi. *Megaron*. 1(1), 67-87.
- Ergün, N. ve Yenen, Z. (2021). Kent mekânlarında bellek ve kimlik: kamusal alanların dönüşümü üzerine bir değerlendirme. *Kent Akademisi*, 14(1), 77-92.
- Erzen, J. N. (2021). *Kent yaşamı*. Ankara: İdeal Kent Yayınları.
- Gül, Kemal V. (1978). *Bütün yönleriyle Samsun*. Ankara: Nüve Matbaası
- Habermas, J. (2014). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü* (T. Bora ve M. Sancar, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Harvey, D. (2019). *Asi şehirler* (A. D. Temiz, çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Hoşgör, E. ve Kaymaz, I. (2022). Kent meydanları ve toplumsal bellek, Ulus Ankara örneği. *TÜCAUM 2022 Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 111-120.
- İpek, N. (2003). Kale şehirden büyükşehire Samsun'un görünümü, *Samsun Belediye Tarihi*. Samsun: Kültür Yayınları.
- Karaarslan, F. (2014). *Modern dünyada toplumsal hafıza ve dönüşümü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Karaarslan, F. (2021). Tarihsel sürekliliklerin ve kırılmaların yeri olarak meydanlar. *Düşünen Şehir Dergisi*, (14), 32-37.
- Karakaş, M. (2019). *Kent, mekân ve toplum*. Ankara: Tezkire Yayınları.
- Keyder, Ç. (2000). *İstanbul: küresel ile yerel arasında*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kılıçbay, M. A. (1993), *Şehirler ve kentler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Lefebvre H. (2017). *Ritimanaliz* (A. L. Batur, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre H. (2018). *Şehir hakkı* (I. Ergüden Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lynch, K. (2021). *Kent imgesi* (İ. Başaran, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Mumford, L. (2007). *Tarih boyunca kent* (G. Koca ve T. Tosun, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Neuman, W. L. (2014). *toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar I*. İstanbul: Yayın Odası.
- Okça, A. K. (2019). Yerel yönetimlerin kent belleğine katkısı: Ödemiş Belediyesi Yıldız Kent Arşivi Müzesi. *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 12(24), 405-424.
- Özer, M. N. ve Ayten, M. A. (2005). Kamusal odak olarak kent meydanları. *Planlama Dergisi*, 3(33), 96-103.
- Park, R. E. ve Burgess E. W. (2015). *Şehir* (P. Kayalığıl, Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Samsun Büyükşehir Belediyesi (2023). *Geleceğin şehrini inşa ediyoruz: 2019–2024 projelerimiz*. <https://www.samsun.bel.tr>
- Sarısakal, B. (2003). *Bir kentin tarihi Samsun*. Samsun Valiliği. Samsun.
- Sennett, R. (1999). *Gözün vicdanı* (S. Sertabiboğlu ve C. Kurultay, çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2014). *Kamusal insanın çöküşü* (B. Karanakçı, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taşçı, H. (2014). *Bir hayat tarzı olarak şehir, mekân, meydan*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Taşçı, H. (2021). Kent meydanının sosyo-kültürel arka planı. *İdealkent*, 13, 82-101.
- Turgut, F. (2016). Bir şehir düşlemek: Turgut Cansever mimarlığı üzerine bir çözümleme. *Sosyoloji Divanı*, 7, 155-170.
- Ulutaş, E. (2019). İmgeden gerçekliğe: kamusal bir mekân olarak meydan. *İçtimaiyat*, 3(2), 138-146. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.644739>.
- Vardar, S. (2018). İzmit Saat Kulesi'nin modernizm ve kent mekânı üzerine düşündürdükleri. *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri*, Cilt 2, 751–776.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Z. (2021). Osmanlı Devleti'nde esnafın genel özellikleri ve XVIII. yüzyıl Konya esnafıyla ilgili bazı tespitler. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 305-321.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: Samsun Üniversitesi Etik Kurulu

Tarih: 14.06.2024

No: 2024/41

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %50

2. yazar katkı oranı : %50